

Media Bits
9 (2006) 2, april

Katholiek erfgoed

In 2004 werd in de Utrechtse wijk Ondiep het Lumax-gebouw heropend, als bedrijfspand voor veertig ondernemers. Behalve beeldbepalend in zichtbare zin, heeft dit pand het aanzien van katholiek Nederland generaties lang vormgegeven. A.M. Oosterbaan liet in 1918 niet alleen de eerste steen van deze boekdrukkerij & uitgeverij van de Rooms Katholieke Arbeidersbeweging leggen, zoals op een herdenkingsplaat staat gegrift. Hij liet ook nog een loden koker met oorkonde in metselen waarin dit memorabele moment werd vastgelegd, zo bleek toen het pand een paar jaar geleden grondig gerenoveerd werd.

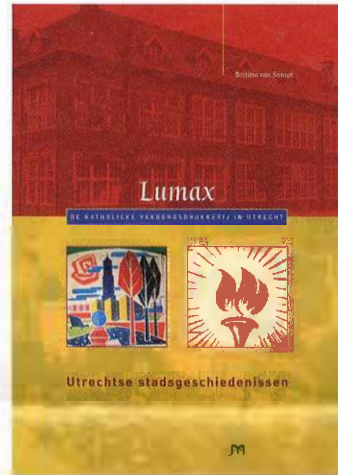
Utrecht was in de jaren twintig en dertig een centrum van katholieke kunst. Katholieke ambachtslui, schilders en glazeniers vonden werk in en rond de Dom. *Het Centrum; Utrechts Katholiek Dagblad* (pas na de oorlog door Lumax gedrukt) berichtte met groot optimisme over deze activiteiten en even was Utrecht ook het centrum van katholieke literatuur. Het tijdschrift *De Gemeenschap* en de gelijknamige uitgeverij wa-

ren er gevestigd, evenals het expansieve Het Spectrum. Lumax zag niet alleen brood in deze activiteiten, maar Oosterbaan was ook een idealistisch man die het katholicisme in het front van de vernieuwing wilde plaatsen. Als typograaf ontwierp hij het moderne omslag van Bordewijks nog steeds gelezen Blokken, hij verwierf de drukopdracht van *De Gemeenschap* en stimuleerde op die manier een ultramoderne vormgeving.

Gezaghebbende vormgevers als Charles Eijk, Joep Nicolas, Jozef Cantré, maar ook niet katholieke kunstenaars als Piet Mondriaan, Paul Citroen en Charley Toorop.

Maar de grote wens van Oosterbaan was om de katholieke krant *de Volkskrant* te mogen drukken. Dat lukte hem niet meteen, maar na investering in een nieuwe pers werd in 1935 het eerste nummer in Utrecht gedrukt, daarvoor was dat Den Bosch. Ook de redactie werd bij de drukkerij ingericht. Sybold van Ravesteyn richtte de redactielokalen in.

In 1941 hield *de Volkskrant* op te verschijnen. Van Santen schrijft daarover: 'Bij gebrek

aan abonnees had het geen zin meer de krant te laten verschijnen'. Achter deze mededeling gaat een wereld schuil, tevens een unicum in de Nederlandse persgeschiedenis. Het was *de Volkskrant* die als enige krant ophield als gevolg van een lezersboycot, 1800 lezers zegden hun abonnement op. Een week later werd het *Nationale Dagblad*, de partijkrant van de NSB, naar Lumax gehaald. Binnen een week bepaalde de bezetter anders en werd de *Wehrmacht* in het gebouw gevestigd. Na de oorlog werd *de Volkskrant* in Amsterdam op de werkeloze persen van *De*

Telegraaf gedrukt. Nadat Lumax en *de Volkskrant* in 1950 fuseerden was het snel gedaan met dit prachtige bedrijf. Bij de totstandkoming van PCM werd Lumax van de hand gedaan en kwakkelde nog wat verder als 'neutrale' uitgeverij, maar de ontzuiling deed haar werk grondig. Vanaf 1999 heeft het gebouw leeg gestaan.

Hans Renders

Lumax - De katholieke vakbondsdrukkerij in Utrecht.
Door Bettina van Santen.
128 blz., ISBN 90-5345-275-3,
Matrijs, 14,95 euro.